

פרשת דברים תשפ"א – איך מניעים לפעולה בלי לפגוע?

1. **ערכין טז,ב:** מנין לרואה בחברו דבר מגונה שחייב להוכיחו, שנאמר 'הוכח תוכיח' ... אמר רבי טרפון: תמיהני אם יש בדור הזה שמקבל תוכחה, אם אמר לו טול קיסם מבין שיניך [קיסם קטן שיכול להיעלם מעיניו] אמר לו: טול קורה מבין עיניך [קורה גדולה שבוודאי רואה אותה. היינו שיש בך חטאים חמורים הרבה]. אמר רבי אלעזר בן עזריה: תמיהני אם יש בדור הזה מי שיודע להוכיח.

2. **דברים א,א:** אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן: במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין תופל ולבן וחצרות ודי זהב - **רשב"ם:** הנזכרים בפסוק זה מקומות הן, שרגילים הפסוקים לתת סימן בתוך סימן אל המקומות היכן הם, כמו 'וישובו ויחנו לפני פי החירות, בין מגדול ובין הים לפני בעל צפון'. לכן אומר: 'בעבר הירדן' - ובאיזה עבר הירדן? 'במדבר' - בצד המזרחי של עבר הירדן לצד המדבר. 'בערבה' - אותו מדבר שבערבות מואב. 'מול סוף' - הצד המזרחי של ים סוף מתחיל מים המלח שהוא בערבות מואב. 'בין פארן ובין תפל ולבן וחצרות ודי זהב' - שמות מקומות. **רש"י:** לפי שהן דברי תוכחות ומנה **כל המקומות שהכניסו לפני המקום**, לפיכך סתם הדברים והזכירם ברמז מפני כבודם של ישראל. 'במדבר' - שהכניסוהו במדבר ואמרו 'מי יתן מותנו במדבר'. 'בערבה' - שחטאו בבעל פעור בשטים בערבות מואב. 'מול סוף' - שהמרו בים סוף ולפני ירידתם לים אמרו 'המבלי אין קברים במצרים' ... 'בין פארן ובין תפל ולבן' ... שתפלו על המן שהוא לבן [בלא צבע] ... 'וחצרות' - במחלוקתו של קרח. 'ודי זהב' - הוכיחם על העגל שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם.

דברים א,ג: ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחדש - **רש"י:** מלמד שלא הוכיחן אלא סמוך למיתה, ממי למד מיעקב שלא הוכיח את בניו אלא סמוך למיתה. אמר: ראובן בני, אני אומר לך מפני מה לא הוכחתיך כל השנים הללו, כדי שלא תניחני ותלך ותדבק בעשו אחי. ומפני ד' דברים אין מוכיחין את האדם אלא סמוך למיתה, כדי שלא יהא מוכיחו וחוזר ומוכיחו [ויעזבהו הן מפחד שיוכיחו שוב], ושלא יהא חברו רואה ומתבייש ממנו כדאיתא בספרי [ושם עוד שני טעמים: שלא ישנא המוכיח ושלא יבואו לידי ריב ומחלוקת, שיאמר הן שלא חטא].

3. **ויקרא יט:** לא תשנא את אחיך בלבבך, הוכח תוכיח את עמיתך, ולא תישא עליו חטא - **ספר החינוך מצוה ריח:** שיש בזה שלום וטובה בין אנשים, כי כשיחטא איש לאיש ויוכיחו במסתרים, יתנצל לפניו וישלים עמו. ואם לא יוכיחו - ישטמנו בלבבו ויזיק אליו **לפי שעה או לזמן מן הזמנים**.

רמב"ן ויקרא שם: ולא תשא עליו חטא, שיהיה **עליך אשם** כאשר יחטא ולא הוכחת אותו ... **שולחן ערוך רבנו הזקן סימן קנו:** כשיחטא איש לאיש לא ישטמנו וישתוק, אלא מצוה עליו להודיעו ולומר למה עשית לי כך וכך ... ואם רוצה למחול ולא להוכיחו הרי זה מדת חסידות ולא הקפידה התורה אלא על המשטמה ... הרואה את חברו שחטא או הלך בדרך לא טובה מצוה עליו להחזירו למוטב ולהודיעו שהוא חוטא על נפשו במעשיו הרעים ... ואינו מחויב להוכיח אלא עמיתו שהוא חברו שהוא גס בו, אבל איש אחר שאם יוכיחו ישנאנו וינקום - אינו צריך להוכיחו כיון שבודאי לא ישמע לו.

4. **דברים א,ד:** ויהי בארבעים שנה ... דבר משה ... **אחרי הכותו את סיחון מלך האמורי - רש"י:** אמר משה: אם אני מוכיחם קודם שייכנסו לקצה הארץ יאמרו מה לזה עלינו? מה היטיב לנו? אינו בא אלא לקנתר ולמצוא עלילה שאין בו כח להכניסנו לארץ. לפיכך המתין עד שהפיל סיחון ועוג לפניהם והורישם את ארצם ואחר כך הוכיחם. **דברים רבה א:** ראיות היו התוכחות להיאמר מפי בלעם והברכות מפי משה [ולמה קרו הדברים להיפך]? אילו הוכיחם בלעם היו אומרים: שונא מוכיחנו... אמר הקב"ה: **יוכיחם משה שאוהבם**.

הרבי מלובאוויטש, ביאורים לפרקי אבות א/65: על אהרן הכהן נאמר: אוהב את הבריות - ואחר כך - ומקרבן לתורה. וכך מצינו בדברי התוכחות של משה, דאף שהוכיחן על חטא העגל שהתרחש ארבעים שנה קודם, הוכיחן 'אחרי הכותו' דווקא, דהיינו אחרי **שהיטיב לישראל** ורק אז מתקבלים דברי התוכחה ופועלים פעולתם. ומצאנו **שגם הקב"ה התנהג כן**. בתחילה 'דילג הקב"ה על הקץ ועל המעשים' ורק אחר כך 'קרבנו לפני הר סיני ונתן לנו את התורה'.

לקוטי שיחות כג/67: בספר "במדבר" יש ביקורת על ישראל (שלא הקריבו פסח כל ארבעים שנה במדבר), אבל התורה דוחה אותה לפרשת בהעלותך ולא בפתיחת הספר (אף שמצד סדר התאריכים צריכים הדברים להיאמר שם). וכך כל חומשי התורה מתחילים בשבח וכבוד לישראל, שכן פתיחה חייבת להיות בדבר טוב, בשבחם של ישראל.